

SENSE CANVI DE COSMOVISIÓ, EL NOSTRE ACTIVISME SERÀ INÚTIL

DAVID MOLINEAUX

Santiago de Xile

Per a molts activistes socials llatinoamericans, el tema de l'ecologia ha quedat relativament aliè. Alguns **entenien que l'ambientalisme era un afer de classe mitjana**, o només dels països industrialitzats. Avui dia ens anem adonant que no és pas així: el canvi climàtic, sobretot, està provocant morts, violència armada i patiment intolerable en més i més regions del planeta.

Un cas dramàtic ha estat la cruenta **guerra civil a Síria**. Tots hem vist imatges de ciutats destruïdes, dones i nens víctimes i el drama dels centenars de milers de refugiats que han arribat en massa a les platges europees. Entre les causes fonamentals d'aquesta guerra hi ha el canvi climàtic: una catàstrofica sequera agreujada per l'escalfament global. Els anys recents aquesta sequera ha desplaçat més d'un milió i mig de camperols de les seves terres ancestrals, forçant-los a refugiar-se a les perifèries de les ciutats, sense possibilitat de treball ni de futur. Aquesta situació va ser clara en l'esclat del conflicte armat.

Tots som conscients del paper de les grans **corporacions multinacionals** en l'agudització de la crisi ambiental, amb la seva producció extractivista i les seves emissions contaminants. També ens adonem de l'impacte del consumisme, combinat amb l'augment exponencial del nostre apoderament tecnològic. Són pocs, això no obstant, els que s'adonen d'un ingredient menys visible però omnipresent: **la nostra cosmovisió moderna**. Com a gent "moderna" compartim una sèrie de supòsits, un "sentit comú", íntimament relacionat amb la cruïlla que afrontem.

Un primer component d'aquesta mentalitat és l'**antropocentrisme**: es dona per fet que el valor suprem és el benestar i el progrés humans. El món natural, en contrast, és vist com a essencialment passiu, sense intel·ligència ni sentir. No té dignitat ni drets: és el mer escenari o teló de fons del gran drama humà. La natura és per a l'ús humà: l'extracció de recursos naturals, la producció agrícola, el lleure...

Aitals supòsits, combinats amb el poder de la nostra tecnologia, tenen completament a veure amb la crisi ambiental que hem generat. Sobretot quan permeten l'acceptació generalitzada de processos d'industrialització basats en l'**explotació sense límit de la Terra**: l'explotació il·limitada de petroli, minerals, fusta i altres elements.

Sense adonar-nos-en, hem patit d'una mena d'**autisme en relació al món natural**: una incapacitat de sentir i valorar el seu vigor autoorganitzador, la seva insondable complexitat, les seves múltiples i subtils interconnexions vitals. Dificilment reconeixem la nostra pertinença, el nostre innegable parentesc amb tot allò vivent. Aïllats, en gran part, dels grans cicles naturals, hem anat perdent la nostra connexió afectiva amb la resta d'éssers vivents. I sovint allò que n'ha quedat és la trivialitat, el buit, el sense sentit. Ens hem tornat, en gran mesura, **orfes espirituals**. I tal vegada pitjor: ni tan sols hem sabut plorar la nostra pèrdua.

Les esquerres polítiques i socials no estan exemptes d'aquesta tràgica situació. Les lluites socials i sindicals de l'era industrial s'han basat tot sovint en una concepció hiperracional i estretament economicista. Les seves exigències s'han limitat a una distribució més equitativa dels productes de la indústria i la tecnologia modernes, i rara vegada han qüestionat el model extractivista i contaminant que ens dona accés. Un exemple històric d'això pot ser la Unió Soviètica, el model industrial de la qual va accelerar enormement l'explotació dels recursos naturals i els processos industrials contaminants. Però una mentalitat no gaire diferent es pot notar en el nostre continent mateix.

L'**esquerra llatinoamericana** ha insistit poc en polítiques amigables envers la Terra. Ara, ¿qui és que no celebra les xifres sobre reducció de l'extrema pobresa sota els governs de Brasil, Veneçuela, Equador i Bolívia? No obstant això, cap dels seus governants reformistes o d'esquerra ha qüestionat seriosament els processos extractius i contaminants que generen

els excedents repartits.

Aquí, direu, es tracta de ser *realistes*... El problema és que *allò real* està definit per la seva cosmovisió, la qual continua essent essencialment antropocèntrica. I aquesta cosmovisió és la responsable, en gran part, de la catàstrofe ecològica que ens amenaça. Aquí convindrà recordar el molt esmentat aforisme d'Albert Einstein segons el qual "no és possible solucionar un problema amb la mateixa mentalitat que va originar-lo".

No es tracta, de cap manera, d'abandonar les lluites per la justícia econòmica i contra el poder aclaparador de les grans empreses i l'enriquiment obscè d'una petita minoria, però amb aquest activisme no n'hi ha prou. Si no van acompanyades d'un canvi **radical de cosmovisió**, les nostres lluites estan destinades a fracassar. Necessitem una mena de "revolució copernicana", ni més ni menys que una conversió col·lectiva capaç de despertar-nos del nostre trànsit modernomecanicista i percebre amb ulls nous el món vivent que ens envolta. El mateix Papa Francesc invoca una "valent revolució cultural", el primer pas de la qual serà "reduir la marxa, per mirar la realitat d'una altra manera" (Laudato Si', 114).

En el cas dels que portem molts anys en els moviments socials, és probable que estiguem actuant des d'un **paradigma gairebé inconscient, que haurem d'abandonar** a favor d'una visió i una praxi que ens permetin relacionar-nos d'una altra manera amb la Terra i els sistemes vivents que ens envolten.

És important adonar-nos del que la ciència actual ens va revelant: que ben lluny de ser inert i passiu, el món natural és emergent. Que des de les galàxies fins a les partícules subatòmiques, l'univers és una dinàmica xarxa d'éssers interconnectats, autoorganitzadors, i en permanent procés evolutiu. Lluny de ser una mera col·lecció d'objectes, s'assembla a una comunió de subjectes.

I en segon lloc, haurem d'anar redescobrint la **dimensió sagrada del món natural**.

Per això, simplement perquè som americans, disposem d'una incomparable font de visió i saviesa: el patrimoni espiritual i religiós dels **pobles indígenes** del nostre continent. Es tracta d'una expressió històrica única, integral, reconeguda per eminents tes-

timonis com una de les grans tradicions espirituals del món. Els primers indígenes van arribar al territori americà fa més de 10.000 anys, i en anar poblant aquest immens continent van anar creant una **profunda relació de reverència i comunió** amb tot allò que els envoltava: amb les muntanyes, els rius, i els boscos, i amb la seva esplèndida diversitat d'animals i plantes.

Aquests pobles creen una **gran varietat d'expressions simbòliques i estètiques** en les quals interpenetraven allò còsmic, allò humà i allò diví. En aquest context elaboraren en ritual i dansa els grans temes arquetípics de l'inconscient col·lectiu: la Mare Terra, el viatge sagrat, la personalitat heroica i la renovació còsmica; i els van donar expressió concreta en cerimònies de guariment i iniciació com el temazcal, la cerca de visió, el machitún, i la dansa del sol.

Les cultures indígenes continuen **presentes de forma subtil en les vides de tots** els països americans: no només en els aliments bàsics que consumim i la munió de mots que esquitxen el nostre llenguatge quotidià, sinó en empremtes mentals que amb prou feines percebem. Carl Jung, el gran pioner suís de la psicologia, va analitzar molts nord-americans d'origen europeu, i va dir que sovint hi trobava trets psíquics indígenes.

Tal vegada el guariment del planeta, com a mínim d'aquest hemisferi, passarà per **redescobrir-nos com a americans**. Per percebre aquest continent i entendre'ns a nosaltres mateixos a través dels ulls dels que millor l'han conegut, millor l'han estimat, i millor l'han cuidat. De fet, es nota un **creixent interès per les tradicions indígenes** com a fonts d'ensenyament i eines de transformació.

Sospito que només a partir d'un **profund redescobriments de la dimensió sagrada** del món vivent del qual som part –una autèntica conversió personal i col·lectiva– podrem avançar amb èxit en els nostres moviments per la justícia i l'equitat. I pel planeta sostenible que mereixen les generacions futures.

Sospito, també, que només així podem anar-nos alliberant de l'orfanat espiritual de la modernitat tardana i **retornar a les nostres vides el sentit profund** que enyoren les nostres ànimes.

